

Sisäministeriö

sähköpostitse:

mikko.hiltunen@intermin.fi

kirjaamo@intermin.fi

KUULEMISPYYNTÖ SM2019600

Parhaimmat kiitoksemme mahdollisuudesta näkemyksien esittämiseen pelastuslain uudistamiseen liittyen.

Väestönsuojien Rakentamisyhdistys r.y. VSR on käsitellyt asiaa laajasti väestönsuojeluun ja erityisesti väestönsuojien rakentamiseen ja tarkastustoimintaan liittyen. Yhdistyksen jäsenistössä on vankkaa ja pitkäaikaista kokemusta sekä suojien suunnitteluun, rakentamiseen, tekniseen toteuttamiseen, tarkastustoimintaan ja koulutukseen liittyen.

YLEISTÄ

Vuosien kuluessa on väestönsuojeluun ja väestönsuojien rakentamiseen liittyen tapahtunut merkittävää muutosta huonompaan suuntaan. Paineet suojautumisen heikkenemiseen tulevat usein rakennusyritysten suunnalta. Turvallisuuskehitys ei kuitenkaan missään suhteessa ole antanut viitteitä siitä, että suojarakentamisen vähenemiseen olisi perusteltua syytä.

Turvallisuusviranomaiset, mukaan lukien Turvallisuuskomitea on aiemmin laajasti ottanut kantaa suojarakentamisen tarpeen puolesta. Heikennyksiä on tullut myös siinä suhteessa, että väestönsuojien rakentamisen vapauttamiseen liittyvät päätökset siirtyivät kunnallisen rakennustarkastusviranomaisen harkinnan ja päätöksenteon piiriin.

Väestönsuojia koskevien vapautuspäätöksiä siirtyminen valtion aluehallinnosta (aluehallintovirastoilta) kuntien rakennusvalvontaan merkitsi päätöksenteon hajauttamista muutamalta päättäjältä sadoille toimijoille. Samalla ratkaisujen yhdenmukaisuus ja johdonmukaisuus ovat kärsineet. Tämä aiheuttaa eriarvoisuutta eri kunnissa toimivien yhteisöjen välillä ja samalla osittain vesittää pelastuslain tavoitteita väestön suojaamisessa, jos rakennusliikkeet pyrkivät pitämään referenssinä ja ennakkotapauksina kaikkein herkimmin perustein myönnettyjä vapautuksia ja poikkeuksia lain ja asetusten vaatimuksista.

Väestön suojaamisen sekä kuntien välisen yhdenmukaisuuden ja tasa-arvoisuuden vuoksi olisi osoitettava konkreettinen tulkinta pelastuslain 71§:n ilmaisulle ”ei olennaisesti heikennä suojautumismahdollisuuksia”. Tämä voitaisiin tehdä hallituksen esityksessä. Nykyinen merkitys on jäänyt liian tulkinnanvaraiseksi.

Aluehallintovirastojen vapautuspäätökset ja rakennusvalvonnan rakennuslupapäätökset, joissa poiketaan lain ja asetusten määräyksistä olisi saatava perusteluineen ja asiaan liittyvine lausuntoineen helposti hyödynnettävään tiedostokäyttöön, jotta pelastuslain uusimisen yhteydessä hallituksen esitykseen kirjattu ”päätöksen tekijä muuttuu, ratkaisukäytäntö ei” saataisiin oikeasti toteutumaan ”ennakkotapauksien” antaman tiedollisen tuen avulla.

Samoin olisi tarpeen perustaa tietokanta, johon kaikki väestönsuojia koskevat kunnallisen rakennusvalvonnan päätökset raportoidaan osana rakennuslupan myöntämisprosessia. Tämä lisäisi mahdollisuuksia varmistaa päätöksien yhdenmukaisuus ja kansalaisten tasa-arvoinen kohtelu myös väestönsuojelun kohdalla. Samalla saataisiin kerättyä perustiedot perustettavaksi (ehdotettuun) väestönsuojatietokantaan, jolla suojien kuntoa ja tarkastuksia voitaisiin seurata ja valvoa. Aville (tai muulle vastuuviranomaiselle) tulisi tässä yhteydessä antaa valtuus laatia tarkentavia ohjeita, jotta rakentaminen pysyy lainsäädännön ja hyvän rakentamistavan puitteissa (vertailukohtana RT-kortit).

Kun rakennuslupaprosessin tuloksena suojien tiedot päätyisivät tietokantaan, valvonta voitaisiin hyvin pitkälle hoitaa digitaalisena prosessina, joka poimisi poikkeavat ratkaisut lähempään tarkasteluun Avissa ja/tai sisäministeriössä. Tällöin voitaisiin kiinnittää huomiota myös niihin tapauksiin, joissa suojaa koskeva poikkeaminen rakentamisessa olisi edellyttänyt poikkeusluparatkaisua, mutta on jäänyt tekemättä.

Suojarakentamista koskevien poikkeuslupien seuranta ja valvonta olisi toteutettava valtakunnallisesti tai alueellisesti (esimerkiksi maakunnallisen pelastuslaitoksen tasolla). Rakennusvalvontaviranomaisten päätöksentekoa voitaisiin uusien tiedostojen ohella tukea siten, että ohjaukseen osoitettaisiin asiantunteva henkilövoimavara vastuuministeriöön (ympäristöministeriöön) muun rakennusvalvonnan ohjeistamisen yhteyteen. Tässä tehtävässä hyvä perehtyneisyys väestönsuojeluun olisi tarpeellista.

(Lisätietona voidaan todeta, että VSR:n asiantuntijajäsenellä, rakennusneuvos Pekka Rajajärvellä on poikkeamispäätöksistä laaja tietokanta, 1500 hanketta, jota voitaisiin hyödyntää osana tiedostojen perustamista.)

Väestönsuojien tietokanta

Väestönsuojia koskevan tietokannan luominen olisi tarpeen, tällä luotaisiin edellytykset tilannekuvan mahdollistamiselle suojien tyypistä, sijainnista ja niiden kunnosta sekä suojautumisen ja suojien käytön tehokkaan suunnittelun mahdollistaminen poikkeusoloja varten.

Muita näkökohtia perusteluiksi:

- kun suojat on luokiteltu erotellen suojatyypit ja rakennusten käyttötarkoitus, voidaan esimerkiksi koulut määritellä evakuoitintilanteen kokoontumispaikoiksi
- rekisteritietojen tulee mennä automaattisesti tietokantaan rakennuslupan yhteydessä, eli kunnittain rakennusvalvonnan kautta
- Pelastusopisto voisi toimia tietokannan laadinnan koordinaattorina
- rekisterin tulee olla valtakunnallinen

- rekisterin ylläpidon tulee kuulua pelastusviranomaisen tehtäviin
- johtokeskusten sijainnit tulee myös merkitä rekisteriin, eli niitä ei tule erikseen salata
- koko rekisterin sen sijaan tulee olla salattua tietoa kansallisen turvallisuuden vuoksi
- rekisterin laadinta voisi tapahtua maakuntauudistuksen yhteydessä

Väestönsuojien käyttöönotto

Normaaliolojen valmiudet esim. teollisuuskaasujen ja radioaktiivisten laskeumien varalta tulisi huomioida selkeämmin. Lähtökohdaksi valmiuksien suunnittelulle on määritellä pääasialliset uhan aiheuttajat, esimerkiksi; ydinvoimala, kemianteollisuus (siviili- ja sota-ajan), vaarallisten aineiden tilapäisvarastoinnit esimerkiksi rautatieasemilla, satamissa (vrt. Libanon). Sen jälkeen arvioidaan niille valmiusajan pituus: onko se yleinen kaikkia suojia koskeva valmiusaika vai pitääkö niitä varten olla erilainen. Onko nykyinen 72 t liian pitkä, vai pitääkö valmiusajan vaikutusalueen rakennuksissa olla 24 t, tai mahdollisesti jopa välitön käyttöönotto osittaisella henkilökapasiteetilla. Lisäksi itse teollisuusrakennuksessa tulisi olla jatkuva valmius.

Väestönsuojien tarkastus ja siihen liittyvä koulutus

Väestönsuojien tarkastus tulisi sisällyttää lakisääteisenä toimintana pelastuslakiin.

Kansalaisten yhdenvertaisuus edellyttää koko maan alueella yhtenäistä ja valvottua tarkastustoimintaa ja suojien kunnossapitoa.

Todellisuudessa ei tarkastuksia nykyisellään tehdä juuri ollenkaan. Koska tarkastuksia ei tehdä, eivät suojat ole tarvittaessa käyttöönotettavissa sellaisessa kunnossa, kun niiden oletetaan olevan. Suojien rapistuuessa menetetään valtava kansallinen omaisuusarvo. Koska tarkastustoimintaa ei valvota, niitä suoritetaan ainoastaan vastuunsa kantavissa kohteissa, näin ollen kansalaiset joutuvat eriarvoiseen asemaan.

Tarkastuskäytännön yhteneväisyys

Mikäli ei tarkastuksiin liity säädöspohjaa, tarkastukset suoritetaan puutteellisesti tai niitä ei suoriteta ollenkaan. Sikäli kun tarkastuksia suoritetaan, ne suoritetaan usein puutteellisesti. Tarkastajilla ei ole tuntemusta eri suojaluokista ja vaatimuksista rakennusajankohdan vaatimustason mukaisesti.

Tarkastusasiakirjojen yhtenäisyys ja säilyttäminen

Nykyisin käytössä olevat tarkastusasiakirjat ovat puutteellisia, eivätkä ne ole yhteneväisiä. Yhteneväiset asiakirjat helpottaisivat viranomaisten valvontaa suojien kunnosta ja käyttöönotettavuudesta.

Tarkastuspöytäkirjat tulee säilyttää 10 vuoden ajan.

Tiedonanto ja tiedonsaanti

Tarkastuspöytäkirjat tulisi toimittaa pelastusviranomaisille tiedoksi. Pelastusviranomaiset välittäisivät kootusti tiedot esimerkiksi sm:n tai muun ylemmän tason viranomaisen tietoon ja vietäväksi keskitetysti ylläpidettävään tietokantaan. Tällä varmistettaisiin johtamisen kannalta oikeanlainen tilannekuva suojapaikoista.

Hallintoa uudistettaessa vastuut väestönsuojelussa

Kun hallinto ja siihen liittyen pelastustoimen organisoituminen uudistuu, on tulevassa rakenteessa selkeästi määriteltävä väestönsuojeluun liittyvät pelastusviranomaiselle kuuluvat vastuut liittyen väestönsuojeluun ja sitä kautta väestönsuojien tarkastustoimintaan, suojien kunnon valvontaan ja väestönsuojareksiterin ylläpitoon. Tietojen ylläpito on välttämätöntä tilanteessa, jossa jouduttaisiin väestönsuojelullisiin johtamistoimenpiteisiin.

Väestönsuojatarkastajien pätevyys

Väestönsuojatarkastajien koulutus on tällä hetkellä erittäin puutteellista. Koulutusta tulee kehittää ja tarkastajien pätevyys tulee selkeästi määrittää. Tarkastajille tulee luoda vastaava korttikäytäntö, kuten on esimerkiksi tulitöissä. VSR on mukana FISE:n työryhmässä, jossa pätevyksiä arvioidaan ja vahvistetaan, mutta säädöspohja pätevyysvaatimuksille olennaisesti helpottaisi asian jalkauttamista ja käytännön toteuttamista.

Tarkastusaikaväli

Nykyisin ei ole määritelty suojien tarkastusaikaväliä. Mikäli tarkastusaikaväliä ei ole määritelty, muodostuu nykyinen käytäntö pysyväksi, eli tarkastuksia ei suoriteta juuri ollenkaan. Tarkastusaikaväliksi tulee määritellä 5 vuotta. Tarkastusaikaväli määriteltäessä se terävöittää tarkastustoimintaa, turvaa osittain suojien kunnossapidon ja varmistaa tarkastusten suorittamisen samalla tavoin kaikissa kunnissa. Vuosittain tulee suorittaa omatoiminen tarkastus ja tarvittava vuosihuolto.

Asetus edellyttää väestönsuojan laitteiden tarkastamista 10 vuoden välein. Tämä ei kuitenkaan tarkoita koko suojan toiminnallisuuden tarkastamista. Jos suojan normaaliajan käyttötarkoitusta muutetaan, saatetaan esimerkiksi joutua tekemään rakenteellisia muutoksia, joiden seurauksena kaasutiiviys menetetään. Luettelo virallisista tarkastustoiminnan suorittajista on välttämätön, jotta tarkastuksen tilaajat voivat varmistua tarkastajan lainmukaisesta kelpoisuudesta tilatessaan tarkastusta.

NYKYISIIN PYKÄLIIN LIITTYVÄT MUUTOSTARPEET

64 § ([28.12.2018/1353](#))

Pelastustoimen viranomaisten varautuminen väestönsuojeluun

65 § ([28.12.2018/1353](#))

Yhteistoiminta väestönsuojeluun varautumisessa

Nykyisissä mainituissa pykälissä tulisi tarkistella väestönsuojelua ja varautumista myös yritysten valmiuksien ja niille annettavien velvoitteiden näkökulmasta.

Väestönsuojat

71 § ([28.12.2018/1353](#))

Rakennusluvan myöntävä viranomainen voi sallia yhteisen väestönsuojan rakennettavaksi myöhemminkin kuin viiden vuoden kuluessa ensimmäisen rakennuksen osittaisesta

loppukatselmuksesta, jos siihen on perusteltu syy eikä poikkeuksen tekeminen olennaisesti heikennä suojautumismahdollisuuksia.

Olennainen heikennys tulisi määritellä tarkemmin, koska se nykyisellään on johtanut tilanteeseen, jossa vapautuksista on syntynyt jonkinlainen ”automaatio”.

Väestönsuojien rakentamisen valvonnan, eli lain noudattamisen valvonta on syytä määritellä (esimerkiksi sisäministeriön) vastuulle. Nykyiset ongelmat voivat osin johtua siitä, että kaupunkien ja kuntien rakennushankkeissa sekä tilaaja, rakennusvalvonta että poikkeuksiin liittyvien lausuntojen antaja (pelastustoimi) edustavat samaa organisaatiota (kaupunki tai kunta). Laillisuuden valvojan tulee olla päätöksentekoprosessin ulkopuolinen, riippumaton taho.

76 §

Väestönsuojan käyttö normaalioloissa ja käyttöönottovalmius

Käyttöönottovalmiutta tulisi tarkistella riskiperustein, jolloin joissakin kohteissa suojautumisaika pitäisi olla nykyistä huomattavasti lyhyempi.

UUSIEN SÄÄDÖSTEN TARVE

Pelastuslakia uudistettaessa tulisi määritellä teknisten ohjeiden antamisfoorumi, joka olisi uskottava korvaamaan sisäasiainministeriön antamat määräykset. Vertaa RT-kortti.

Pelastuslaissa tulisi säätää väestönsuojien tarkastustoiminnasta, tarkastajien koulutuksesta ja kelpoisuudesta. Tällä hetkellä mm käsisammuttimien huoltoon liittyen on annettu asetus, näin ollen erityistä perustetta sille, miksi ei mainituista asioista voida antaa säädöstä, ei näkemyksemme mukaan ole.

Laissa tulee olla määriteltyinä, mikä taho (esimerkiksi FISE) pitää luetteloa väestönsuojien tarkastusten suorittajista.

Hallintoa uudistettaessa tulee säätää väestönsuojeluun liittyvät pelastusviranomaiselle kuuluvat vastuut liittyen väestönsuojeluun ja sitä kautta väestönsuojien tarkastustoimintaan, suojien kunnon valvontaan ja väestönsuojareksiterin ylläpitoon liittyen, velvoittavine aikarajoineen.

Pelastuslaissa tulisi säätää väestönsuojatietokannasta, kuten yllä ”yleistä” –osiossa esitetään. Samoin tulisi säätää siitä, että vapautus- ja poikkeamispäätökset ja niiden perusteet tulevat kootuksi yhtenäiseen tietovarastoon, jonka pohjalta on helppoa sekä valvoa että ohjata rakentamisen käytäntöjä.

Helsingissä 20.8.2020

Väestönsuojien Rakentamisyhdistys r.y. VSR

Puheenjohtaja Matti Virpiaro